

Opinnäytetyö (AMK)

Hoitotyön koulutusohjelma

Terveystieteiden suuntautumisvaihtoehto

2012

Kirsi Rautio ja Heidi Welén

KOULUTERVEYSKYSELY JA SEN TULOSTEN HYÖDYNTÄMINEN TURUN YLÄKOULUISSA

– Rehtorien näkökulma

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Kirsi Rautio ja Heidi Welén

KOULUTERVEYSKYSELY JA SEN TULOSTEN HYÖDYNTÄMINEN TURUN YLÄKOULUISSA

Tämän työn tarkoituksena on kuvata Kouluterveyskyselyn tulosten hyödynnettävyyttä Turun yläkouluissa rehtoreiden näkökulmasta. Tavoitteena on kartoittaa tavat, joilla Turun yläkouluissa huomioidaan Kouluterveyskyselyn tulokset. Tutkimuksessa haettiin vastausta siihen, miten Kouluterveyskyselyn tuloksia hyödynnetään yläkoulussa ja miten niitä voitaisiin hyödyntää kouluyhteisössä. Työ tehtiin yhteistyössä Turun kaupungin Terveystyön edistämisen yksikön kanssa. Opinnäytetyö toteutettiin osana Terveystyön tulevaisuuden -projektia.

Tutkimusmenetelmänä oli teemahaastattelu, joka toteutettiin puolistrukturoidulla haastattelulla. Tutkimuksen kohderyhmänä oli kahdeksan Turun yläkoulun rehtoria. Aineisto analysoitiin käyttäen sisällönanalyysia. Tutkimuksen jälkeen tuloksista tiedotettiin yläkoulujen rehtoreille ja Turun kaupungin lasten ja nuorten hyvinvointiryhmän alaryhmälle. Rehtoreilta kerättiin palautetta siitä, muuttiko tehty haastattelu heidän suhtautumistaan Kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntämiseen. Lisäksi työn tuloksia ja kehittämissuhteita pohdittiin yhdessä työn tilaajan kanssa.

Tutkimuksen mukaan kouluissa hyödynnetään Kouluterveyskyselyn tuloksia pääasiassa tiedottamalla tuloksista eri tahoille. Konkreettinen hyödyntäminen koettiin vaikeammaksi toteuttaa. Rehtoreiden mielestä jatkossa tuloksia voisi hyödyntää opetussuunnitelman teossa, tukioppilastoiminnassa, koulupoliisitoiminnassa ja eri oppiaineiden opetuksessa. Laajempi tiedottaminen koettiin hyödylliseksi.

Kouluterveyskyselyn koulukohtaiset tulokset olivat käytössä lähes jokaisessa tutkimukseen osallistuneessa koulussa. Hyödyntäminen oli pääasiassa tiedottamista. Joissakin kouluissa tiedotettiin vain, jos tuloksissa oli jotakin poikkeavaa. Tiedottamista voisi lisätä useammalle taholle ja tiedottajana voisi toimia esimerkiksi tukioppilaat tai koulupoliisi. Kouluterveyskyselyn tuloksista saatua tietoa voisi soveltaa lähes jokaisen oppiaineen opetuksessa.

Kouluilla ei ole toimintamallia, jonka mukaan tuloksia voisi hyödyntää laajemmin. Haastattelujen perusteella kouluihin ei toivota liian tarkkoja toimintaohjeita. Kunnallisen tason monialainen toimintamalli olisi siten perustellumpi vaihtoehto Kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntämiseen.

ASIASANAT:

Kouluterveyskysely, rehtori, yläkoulu

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Health care | Public health nurse

10.10.2012 | 38 pages and 4 appendices

Instructors Kristiina Viljanen and Lisa Salonen

Kirsi Rautio and Heidi Welén

SCHOOL HEALTH INQUIRY AND THE APPROPRIABILITY OF THE RESULTS IN JUNIOR HIGH SCHOOLS IN TURKU

The purpose of this study was to describe the appropriability of the School health inquiry in junior high schools in Turku in aspect of principals. The aim is to find the ways how junior high schools in Turku are taking account of the results of School health inquiry. This study was looking for answers how the results of the School health inquiry are utilized and how they can be utilized in school community. This study was made in collaboration with Health promotion unit of the city of Turku. This study is part of the Terveesti tulevaisuuteen –project.

Theme interview was used as a research method, which was accomplished by semi-structured interview. The target group of this study was eight principals in Turku junior high schools. Research material was analyzed by content analysis. The results of this inquiry were informed to the principals and members of the child and adolescent welfare working group. The feedback of the interviews was given by the principals. The results of this research was discussed together with Health promotion unit.

According to this study the results of the School health inquiry are utilized mainly by briefing results to different facets. Concrete utilization of results was experienced more difficult to accomplish. In principals opinion in the future the results can be used in schools curriculum, in the peer student system, in school police cooperation and teaching different subjects. Wider briefing was experienced useful.

The school-specific results of the School health inquiry were in use almost in every school which participated in this study. Utilization was mainly briefing. Some schools did inform only if there were something out of the ordinary in the results. Informing to several of activators could be increased and peer students or school police could operate as a spokesman. The information obtained from the results of the School health inquiries could be applied in teaching almost in every school subject.

Schools don't have any standards how to utilize wider. According to the interviews principals don't wish too accurate guide-lines. Therefore a communal multi-disciplinary standard of activity is more justified option for utilizing the results of the School health inquiry.

KEYWORDS:

The School health inquiry, principal, junior high school

SISÄLTÖ

KÄYTETYT LYHENTEET	6
1 JOHDANTO	7
2 NUORTEN TERVEYSKÄYTTÄYMISSÄ SEURANTA	9
2.1 Kouluterveyskysely Suomessa	9
2.2 Vuoden 2011 Kouluterveyskyselyn tuloksista Suomessa ja Turussa	10
2.3 Valtakunnalliset projektit	12
2.4 Kouluhyvinvoinnin tutkimusta muualla maailmassa	13
3 NUORTEN HYVINVOINTIIN TÄHTÄÄVIÄ MALLEJA	14
3.1 Kouluterveyskyselystä toimintamalliksi	14
3.1.1 Terve, tulevaisuus!	16
3.1.2 Koulu yhteisön hyvinvoinnin edistäminen on yhteistyötä	17
3.2 Hyödynnettävyyden mallit Lapista ja Sipoosta	18
3.3 Koulun hyvinvointimalli	19
3.4 WHO:n Psycho-social Environment -profiili	21
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	22
4.1 Tutkimuskysymykset	22
4.2 Tutkimusmenetelmä	22
4.3 Tutkimusaineisto ja aineiston keruu	23
4.4 Aineiston analyysi	23
5 TUTKIMUKSEN TULOKSET	25
5.1 Kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntäminen Turun yläkouluissa	25
5.2 Rehtoreiden ideointia Kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntämiseen	26
5.3 Haastatteluissa muuta esille tullutta	28
6 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	29
7 POHDINTA	31
7.1 Tulosten tarkastelua	31
7.2 Johtopäätökset	32
7.3 Opinnäytetyön II-vaiheen toteutus ja kehittämis ehdotukset	33
LÄHTEET	36

LIITTEET

- Liite 1. Tiedote rehtoreille
- Liite 2. Teemahaastattelurunko
- Liite 3. Tiivistelmä opinnäytetyön tuloksista
- Liite 4. Palautelomake

KUVAT

- Kuva 1. Toimintamalli Kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntämiseen.
Kouluterveyskyselystä toimintaan – hanke. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2010.) 15
- Kuva 2. Terve, tulevaisuus! – toimintamalli. (Oulun kaupunki.) 16
- Kuva 3. Malli kouluyhteisön hyvinvoinnin ja oppilaiden osallisuuden edistämiseen.
(Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2008.) 17
- Kuva 4. Koulun hyvinvointimalli. (Konu, 2002, 44.) 20

KÄYTETYT LYHENTEET

HBSC	The Health Behaviour in School-Aged Children
LATE	Lasten terveysseurannan kehittäminen -hanke
PSE	Psycho-social Environment -profile
THL	Terveysten ja hyvinvoinnin laitos
WHO	World Health Organization

1 JOHDANTO

Perusopetuslaki velvoittaa kunnan laatimaan opetussuunnitelman yhteyteen suunnitelman oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista. Koulun tulee järjestää tarvittava oppilashuolto, jolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. (Perusopetuslaki 21.8.1998/628, § 29, § 31.) Myös lastensuojelulain perusteella kunta on velvollinen järjestämään palveluita, joilla oppilaille taataan riittävä tuki koulunkäyntiin ja joilla toimitaan oppilaiden kehitykseen liittyvien sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien ehkäisemiseksi ja poistamiseksi. Palveluilla tulee edistää myös koulun ja kodin välisen yhteistyön kehittämistä. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, § 9.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL kysyy kouluterveyskyselyllä vuosittain noin sadalta tuhannelta nuorelta mielipiteitä ja kokemuksia muun muassa koulunkäyntiin ja terveyskäyttäytymiseen liittyvistä asioista. Laajasta tulostamateriaalista THL kokoa tietoa koululaisten hyvinvoinnista valtakunnalliselta tasolta yksittäisten koulujen koettuihin oloihin. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2011a.)

Tämän työn tarkoituksena oli kuvata Kouluterveyskyselyiden tulosten hyödynnettävyyttä Turun yläkouluissa sekä tuoda mahdollisesti jo olemassa olevia toimintamalleja muidenkin tietoisuuteen. Opinnäytetyö koostuu kahdesta osasta. Keväällä 2012 raportoitiin opinnäytetyön tutkimustuloksista. Työtä jatkettiin syksyllä keräämällä palautetta rehtoreilta sekä tiedottamalla tutkimuksen tuloksista Turun kaupungin foorumeissa. Lisäksi opinnäytetyön tuloksia pohdittiin yhdessä työn tilaajan edustajan kanssa. Työ toteutettiin yhteistyössä Turun kaupungin Terveyden edistämisen yksikön kanssa osana Terveesti tulevaisuuteen – projektia. Projektin tavoitteena on terveysneuvonnan kehittäminen tuottamalla terveyskasvatusmateriaalia ja kehittämällä uusia terveysneuvonnan malleja. Terveyden edistämisen yksikkö haluaa kehittää kouluyhteisöjen toimivuutta Koulu-

terveyskyselyiden tulosten perusteella. Turun kaupungilla ei ole käytössä vertailukelpoista tietoa Kouluterveyskyselyiden tulosten hyödyntämisestä käytännössä. Tämän työn tavoitteena oli kartoittaa tavat, joilla Turun yläkouluissa huomioidaan Kouluterveyskyselyistä saatu tieto.

2 NUORTEN TERVEYSKÄYTTÄYMISEN SEURANTA

2.1 Kouluterveyskysely Suomessa

Kouluterveyskyselyllä kartoitetaan nuorten elinoloja, kouluoloja, terveydentilaa, terveystottumuksia sekä terveysosaamista ja oppilashuoltoa. Itse kyselyssä alueet ovat jakautuneet kouluolojen, koulukiusaamisen, terveyden, mielialan, terveystieteen, seksuaaliterveystiedon, tupakoinnin ja muiden päihteiden käytön kartoitukseen. Lisäksi siinä kysytään nuoren terveystottumuksista, koulutapaturmista, rikkeistä ja rikoksista, mediasta ja peleistä, kotiloista ja ystävyydestä. (Luopa, Lommi, Kinnunen & Jokela 2010, 8-14, 101–112.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) on teettänyt terveystutkimuksia vuodesta 1995 alkaen. Aluksi niissä olivat mukana yläkoulun 8. ja 9. luokkalaiset sekä ammatillisen koulusteen ja lukion 2. luokkalaiset. Kyselyä laajennettiin koskeväksi myös lukioden ja ammattikoulujen 1. luokkalaisia vuonna 1999. (Luopa ym. 2010, 8-14, 101 - 112.) Varsinais-Suomessa tutkimuksia on alettu tehdä vuodesta 1999. Vastaajina on ollut peruskoulun yläluokilta vuosittain 7562 - 9237 oppilasta, jolloin sen kattavuus on ollut 74 - 85 prosenttia. (Luopa ym. 2009, 3.)

Kouluterveyskysely tehdään opettajan valvonnassa. Kyselyyn osallistuminen on vapaaehtoista. Vastaukset palautetaan nimettöminä suljetuissa kirjekuorissa tallennuskeskukseen. Tallennuksen jälkeen lomakkeet hävitetään. Nuorta kehoitetaan keskustelemaan mahdollisesti mieltä askarruttamaan jääneistä kysymyksistä jonkun aikuisen kanssa. Yläkoululaisille suunnattu kysymyslomake on luettavissa kokonaisuudessaan THL:n nettisivuilta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2011b.)

THL järjestää vuosittain Kouluterveyspäivät, joissa esitellään uusimmat Kouluterveyskyselyn tulokset. Kouluterveyspäivillä käsitellään monipuolisesti nuorten hyvinvointia koskevia asioita asiantuntijaluentoja ja yhteisen pohdinnan avulla. (Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos 2011c.)

2.2 Vuoden 2011 Kouluterveyskyselyn tuloksista Suomessa ja Turussa

Tupakoimattomien nuorten osuus on kasvanut koko 2000-luvun ajan. Hieman alle puolet peruskoululaisista ilmoitti, ettei ole koskaan tupakoinut. Yläkouluikäisistä 15 % ilmoitti tupakoivansa päivittäin. Noin kolmannes päivittäin tupakoivista yläkouluikäisistä kertoi ostaneensa tupakkaa lähikaupasta viimeisen kuukauden aikana. (Puusniekka 2011, 12–13.) Turun yläkoulujen tuloksissa suuntaus oli samanlainen. Päivittäinen tupakointi on vähentynyt verrattuna edellisen vuoden tuloksiin sekä pitkän aikavälin tuloksiin. (Lommi ym. 2011, 18, 32.)

Alkoholin viikoittainen käyttö on vähentynyt viimeisten vuosien aikana. 45 % yläkouluikäisistä ilmoitti v. 2011, ettei käytä alkoholia ollenkaan. Viikoittain yläkouluikäisistä joi itsensä humalaan 6 % ja kuukausittain 15 %. (Puusniekka 2011, 13.) Turussa humalaan juominen on vähentynyt verrattuna Turun edellisen vuoden tuloksiin sekä pitkän ajan tuloksiin. (Lommi ym. 2011, 18, 32.)

Kolmasosa yläkoululaisista ilmoitti, ettei syö koululounasta päivittäin. Toisaalta noin kolmannes ilmoitti jättävänsä eri aterian osia pois koululounaalla. Koulupäivän aikaisten välipalojen, yleisimmin virvoitusjuomien ja karkkien, nauttimisella on selkeä yhteys kouluruokailuun osallistumiseen. Vuoden 2011 koko Suomen tuloksista kävi ilmi myös, että kouluruokaa ei usein ole riittävästi, ruokailuun varattu aika on liian lyhyt ja ruokailun ajankohta on väärä. Myös ruokailutilan rauhallisuuteen ja viihtyvyyteen olisi kiinnitettävä huomiota. (Puusniekka 2011, 13–14.) Turun vuoden 2011 kuntaraportin mukaan päivittäinen koululounas syötiin Turun yläkouluissa harvemmin kuin muualla Suomessa (Lommi ym. 2011, 18, 32.).

Turun alueella tytöt joutuivat poikia useammin seksuaalisen häirinnän kohteeksi (Lommi ym. 2011, 12.). Samanlainen tulos näkyi koko Suomen tuloksissa. Seksuaalista häirintää, nimittelyä, ehdottelua ja ahdistelua esimerkiksi internetissä kohdistettiin huomattavasti yleisemmin tyttöihin kuin poikiin. Seksuaalista väkivaltaa, joista tyypillisintä oli kehon intiimialueiden koskettelu vasten tahtoa, oli kokenut noin 20 % yläkoulujen tytöistä ja 6-8 % pojista. Itsetunnon kehittymisen tukeminen on tärkeää, jotta nuori voisi oppia arvostamaan omaa kehoaan ja sitä

kautta suojautumaan seksuaaliselta kaltoinkohtelulta. Nykyään puhutaankin varhaisen turvataitokasvatuksen puolesta, jolloin nuori oppisi tunnistamaan uhkaavat tilanteet ja puolustautumaan niissä. (Puusniekka 2011, 14.)

Kouluterveydenhoitajalle ja koululääkärille pääsy koettiin vuoden 2011 Kouluterveyskyselyn mukaan helpommaksi kuin vuonna 2009 tehdyn kyselyn mukaan. Kuraattoripalveluiden saatavuudessa näyttäisi tapahtuneen muutosta parempaan suuntaan parin viime vuoden aikana. Psykologille pääsyä piti edelleen vaikeana melkein puolet yläkoululäikäisistä vastaajista. (Puusniekka 2011, 15.) Turun yläkoululaiset kokivat koululääkärille pääsyn vuonna 2011 vaikeammaksi verrattuna koko Suomen tuloksiin. Terveystenhoitajalle pääsy koettiin vastaavasti Turussa helpommaksi kuin koko Suomessa. Tytöt kokivat vastaanotoille pääsyn yleisesti vaikeammaksi. Pojat kokivat saaneensa yleisemmin avun itseä huolestuttaviin asioihin kuin tytöt tai yläkoululäikäiset koko Suomessa. (Lommi ym. 2011, 20.)

Nuorten kokemukset oikeudenmukaisesta kohtelusta, opettajien aidosta kiinnostuksesta sekä luokan oppilaiden keskinäisestä viihtymisestä kohenivat. Myös kouluviihtyvyys on parantunut viimeisen kymmenen vuoden aikana. Vuonna 2011 58 % yläkoululaisista sanoi pitävänsä koulunkäynnistä melko tai hyvin paljon. Kouluviihtyvyyteen pystytään vaikuttamaan nuorten osallistumista tukevalla toiminnalla. (Puusniekka 2011, 15.)

Valtakunnalliset ja alueelliset terveyskyselyiden raportit ovat kaikkien vapaasti luettavissa THL:n nettisivuilta. Kunnat voivat halutessaan tilata käyttöönsä kunta- ja koulukohtaiset terveyskyselyiden raportit. Kyseinen kuntaraportti sisältää kunnan terveyskyselyn tulokset ja niitä verrataan edelliseen vuoteen sekä maakunnan muihin tuloksiin. Kuntaraportti on maksullinen. (Luopa ym. 2009, 2; Kivimäki 2005, 4.)

2.3 Valtakunnalliset projektit

Lasten terveysseurannan kehittäminen eli LATE – hanke on toteutettu vuosina 2007 - 2009. Hanke testasi valtakunnallista tiedonkeruuta lastenneuvoloissa ja kouluterveydenhuollossa. Se osoitti, ettei Suomessa ole ollut luotettavaa ja vertailukelpoista tietoa lasten ja nuorten terveydestä ja hyvinvoinnista tai se on ollut puutteellista, vaikka lapsille ja nuorille tehdään määräaikaista terveystarkastuksia. Hankkeen mukaan olisi kustannustehokasta kerätä tietoa näistä määräaikaistarkastuksista, koska melkein kaikki lapset ja nuoret osallistuvat niihin. Tällöin kuntien terveyspalveluiden suunnittelu tehostuisi ja kohdentuisi tutkimusten pohjalta terveydenedistämisen näkökulmasta. Tutkimusmenetelmät tulisi yhdenmukaistaa. Tietojen tallentaminen sovittuun muotoon käyttäen koko Suomen yhteisiä koodituksia ja luokituksia antaisivat vertailukelpoista tietoa lasten ja nuorten terveydestä valtakunnallisesti. LATE-ryhmän laatimista ohjeistuksista neuvolan ja kouluterveydenhuollon terveystarkastuksiin on julkaistu menetelmäasiakirja, jonka avulla mittausmenetelmiä voidaan standardoida. LATE-hankkeen ja Kouluterveyskyselyn tulokset ovat erilaisia joidenkin indikaattoreiden osalta. Esimerkiksi lasten painosta saatiin eriäviä tuloksia. Tämä saattaa johtua siitä, että LATE-hankkeessa terveydenhoitaja osin tarkasti vastaukset, kun taas valtakunnallisessa terveystarkastuksessa vastauksia ei tarkisteta. (Mäki ym. 2010, 144–154)

Kaste-ohjelma eli sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma vuosille 2008 - 2011 määritteli sosiaali- ja terveyshuollon kehittämistarpeet ja toiminnan niihin pääsemiseksi. Hyvinvoinnin kehittämisen toimenpiteiksi se mainitsee yhtenä osa-alueena seurantajärjestelmien kehittämisen, joilla voidaan saada luotettavaa ja vertailukelpoista tietoa eri-ikäisten terveydestä ja hyvinvoinnista. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 3, 29–31.) Kaste-ohjelma jatkuu vuosina 2012 – 2015 (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012).

2.4 Kouluhyvinvoinnin tutkimusta muualla maailmassa

Maailman terveysjärjestö WHO kerää tutkimustietoa neljän vuoden välein nuorten terveyskäyttäytymisestä ja tekijöistä, jotka lisäävät nuorten terveyden eriarvoisuutta. Vuosina 2009 - 2010 tehdyissä The Health Behaviour in School-Aged Children (HBSC) – tutkimuksissa oli mukana 41 Euroopan maata Suomi mukaan lukien sekä USA ja Kanada. Kysymykset on jaoteltu neljään osa-alueeseen, jotka käsittelevät sosiaalista tilannetta, terveydentilaa, terveyskäyttäytymistä sekä riskikäyttäytymistä. Sosiaalisen tilanteen arvioimiseksi nuorilta kysytään asioita suhteesta vanhempiin, ikätovereihin sekä koulunkäynnin mielekkyydestä. Terveydentilaa kartoitettaessa esille nostetaan asiat itse koetusta terveydestä, tyytyväisyydestä elämään, terveysongelmista ja sairauksista sekä ylipainosta ja oman ruumiin kuvasta. Terveyskäyttäytymisen osa-alueessa kysytään asioita syömiseen liittyvistä tavoista, hampaiden hoidosta, fyysisestä aktiivisuudesta sekä television katseluun käytetystä ajasta. Riskikäyttäytymiseen liittyvät kysymykset päihteistä, seksuaalisesta käyttäytymisestä, tappeluista sekä kiusaamisesta. (World Health Organisation / Europe 2008, 19, 57, 83, 113) Terveysteen liittyvää eriarvoisuutta arvioidaan tulosten pohjalta sukupuolen, iän ja maantieteellisen sijainnin perusteella. Sosioekonomista eriarvoisuutta arvioidaan tutkimuksen kaikkien osa-alueiden perusteella ja peilataan perheen varallisuudesta annettuihin tietoihin. (World Health Organisation / Europe 2008, 2-3, 13)

Suurimmat eroavuudet suomalaisnuorten vastauksissa verrattuna vastauksista saatuun keskiarvoon olivat tyytyväisyydessä elämään sekä kouluviihtyvyydessä. Suomalaisnuoret kokivat olevansa keskimääräistä tyytyväisempiä elämäänsä, mutta kouluviihtyvyys oli huomattavasti keskimääräistä matalampi suomalaisnuorten vastauksissa kaikissa ikäluokissa. Alkoholin viikoittainen käyttö oli suomalaisnuorilla selvästi vähäisempää kaikissa ikäryhmissä kuin muiden maiden nuorten keskuudessa keskimäärin. (World Health Organisation / Europe 2008, 41–43; 63–65; 123–125.)

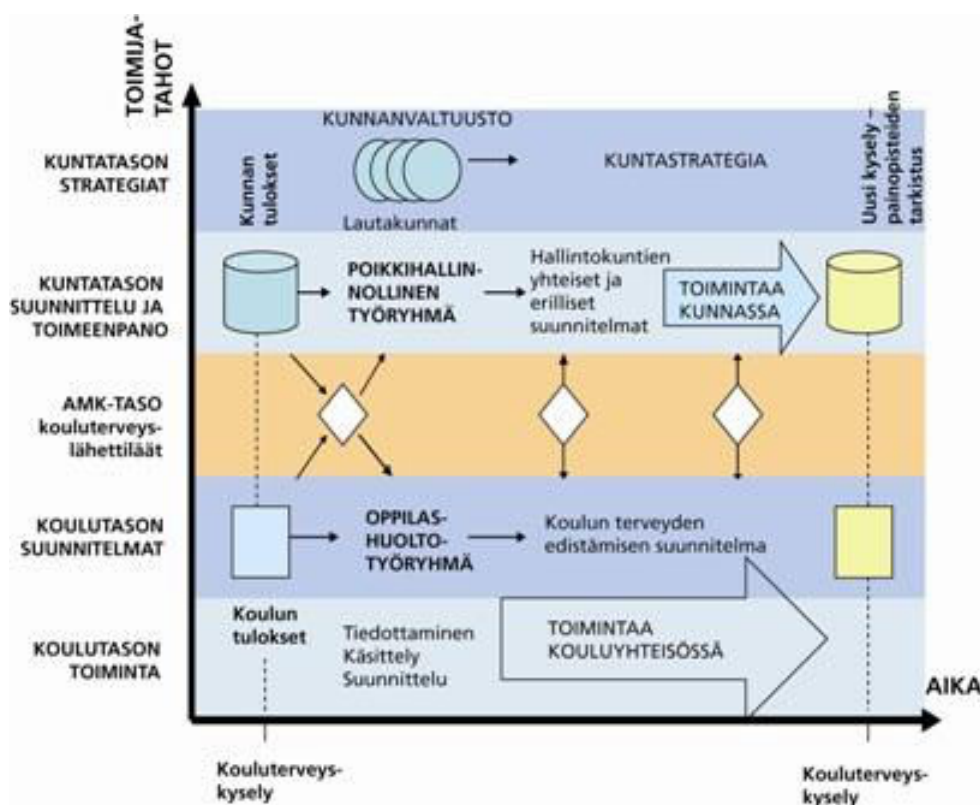
3 NUORTEN HYVINVOINTIIN TÄHTÄÄVIÄ MALLEJA

3.1 Kouluterveyskyselystä toimintamalliksi

Kouluterveyskyselyn tulosten hyödynnettävyyttä vauhdittamaan aloitettiin vuonna 2003 kouluterveyslähettilästoiminta (Lerssi ym. 2008, 3). Kouluterveyslähettiläsverkosto koostuu eri alojen ammattilaisista. Kouluterveyslähettiläät perehtyvät oman alueensa Kouluterveyskyselyn tuloksiin ja huolehtivat, että Kouluterveyskyselyn tuloksia käsitellään järjestelmällisesti kouluissa, oppilashuollossa ja kunnan päätöksenteossa. Lähettiläs toimii asiantuntijana ja linkkinä paikallistason toimijoiden ja THL:n välillä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2011d.) Kouluterveyslähettilästoiminnan pohjalta syntyi Kouluterveyskyselystä toimintaan-hanke. Hanke toteutettiin kolmen kouluterveyslähettilään toimesta yhteistyössä alueen ammattikorkeakoulujen kanssa Oulussa, Kajaanissa ja Pohjois-Karjalassa. Hankkeen tarkoituksena oli tutkitun tiedon pohjalta kehittää nuorten hyvinvointia edistävää toimintaa, tiedottaa Kouluterveyskyselyn tuloksista kunnan eri toimijoille sekä kehittää kouluyhteisöjen ja ammattikorkeakoulujen yhteistyötä. Oulun seudulla kehitettiin "Terve, tulevaisuus!" – toimintamalli. Kajaanissa luotiin malli "Kouluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen on yhteistyötä" kouluyhteisön hyvinvoinnin ja oppilaiden osallisuuden lisäämiseksi. Pohjois-Karjalassa kehiteltiin kouluyhteisöjen terveyttä edistäviä menetelmiä ja tuotteita. (Lerssi ym. 2008, 3).

Kouluterveyskyselystä toimintaan -hankkeen pohjalta syntyi yleinen, monitasoinen toimintamalli (kuva 1.), jossa Kouluterveyskyselyn koulukohtaiset tulokset toimivat kehittämistyön lähtökohtana sekä koulu- että kuntatasolla. Kouluissa ja kunnissa asetetaan yhteiset tavoitteet nuorten hyvinvoinnin edistämiseen ja molemmilla tasoilla on suunnittelu- ja toimeenpanotyöryhmät. Tiedonkulun pitää toimia kouluista kuntiin ja päinvastoin. Kuntatasolla poikkihallinnollinen työskentely on tärkeää, sillä yksittäisellä hallinnonalalla on harvoin todellisia mahdollisuuksia vaikuttaa nuorten hyvinvointiin. Mallissa nuoret itse ovat myös keskei-

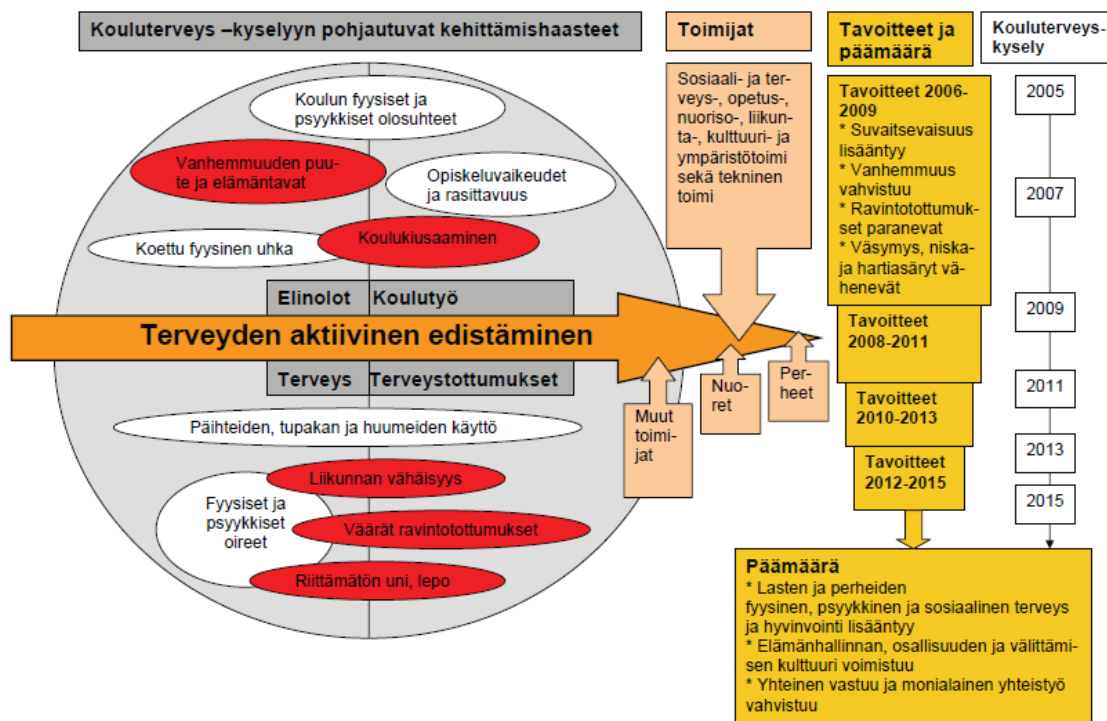
sessä asemassa. Heidät otetaan mukaan toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Kouluterveyslähettiläiden rooli on tukea kouluissa ja kunnissa tapahtuvaa nuorten hyvinvointia edistävää työtä tuomalla oman asiantuntijuutensa työryhmien käyttöön. (Lerssi ym. 2008, 3).

Kuva 1. Toimintamalli Kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntämiseen. Kouluterveyskyselystä toimintaan – hanke. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2010.)

3.1.1 Terve, tulevaisuus!

”Terve, tulevaisuus!” on Kouluterveyskyselystä toimintaan – hankkeen Oulussa syntynyt toimintamalli (kuva 2.). Mallissa koulu toimii moniammatillisen toiminnan kohtaamispaikkana. Kouluterveyskyselyn tulokset Oulussa osoittivat, että nuorten hyvinvointiin ja koulutyöhön liittyvät asiat olivat selvästi yhteydessä perheeseen ja vanhemmuuteen. Mallin avulla haluttiin tukea ja vahvistaa nuorten ja vanhempien vuorovaikutusta sekä pyrkiä vaikuttamaan terveyttä ja hyvinvointia edistäviin asenteisiin. Hyvinvointiajattelu, osallisuus ja välittämisen kulttuuri halettiin osaksi jokapäiväistä toimintaa. Kouluterveyskyselystä poimitut painopistealueet otettiin suunnittelun lähtökohdaksi. Toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa keskeistä on ammattilaisten, nuorten ja perheiden kanssa yhdessä tekeminen. Tavoitteita tarkistettiin määräajoin ja lopullinen tavoite on Oulun kaupungin strategian mukaisesti maan parhaiten voiva väestö vuoteen 2015 mennessä. (Oulun kaupunki.)

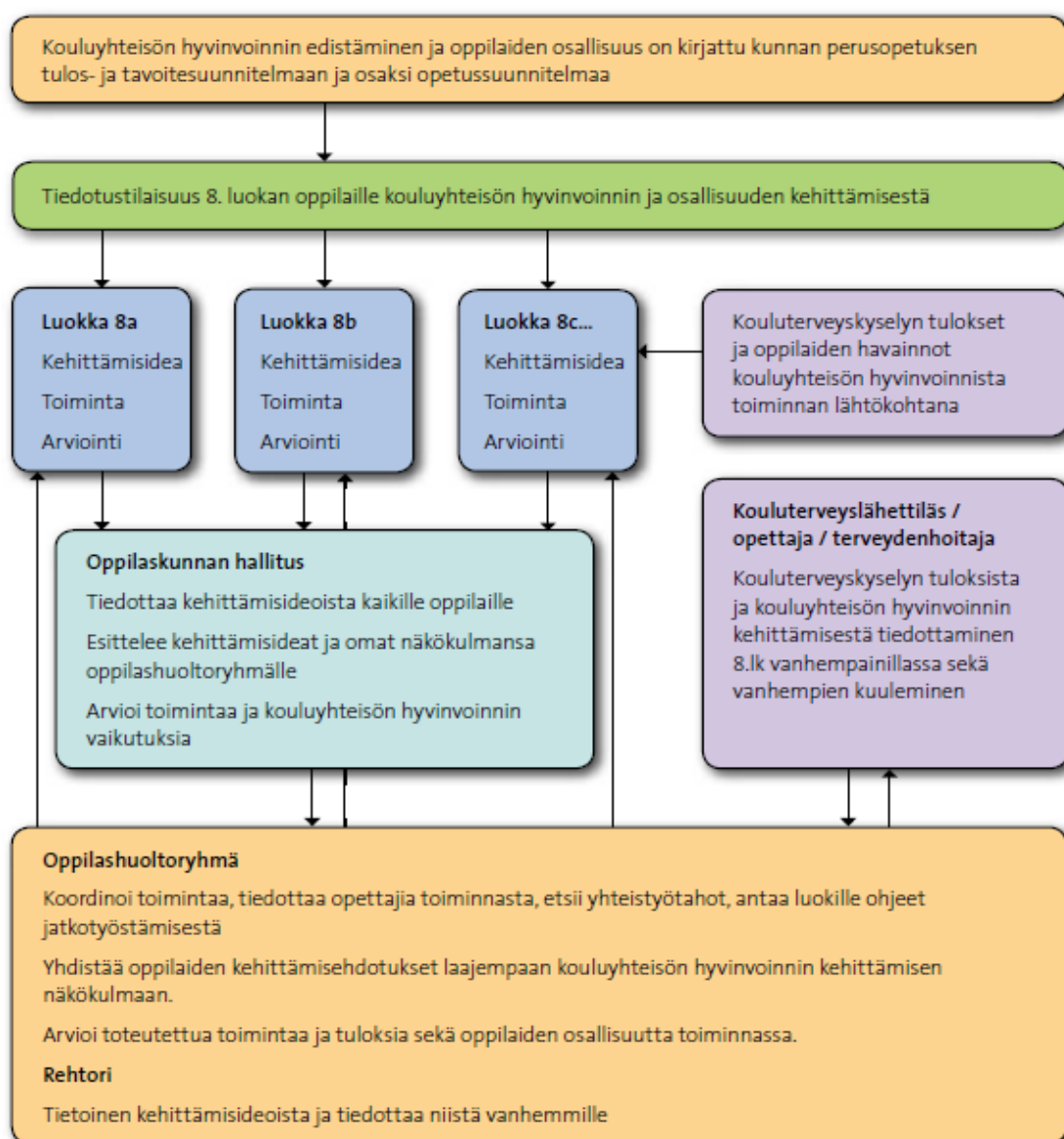

Kuva 2. Terve, tulevaisuus! – toimintamalli. (Oulun kaupunki.)

3.1.2 Kouluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen on yhteistyötä

Oppilaiden osallisuutta tukeva malli sai alkunsa Kajaanissa osana Kouluterveyskyselystä toimintaan -hanketta. Toimintamallissa kahdeksaluokkalaiset ovat keskeisessä asemassa Kouluterveyskyselystä saatujen tulosten hyödyntämisessä (kuva 3.). (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2008.)

Malli kouluyhteisön hyvinvoinnin ja oppilaiden osallisuuden edistämiseen

Kuva 3. Malli kouluyhteisön hyvinvoinnin ja oppilaiden osallisuuden edistämiseen. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2008.)

Syksyisin Kouluterveyskyselyn tuloksista pidetään tiedotus- ja keskustelutilaisuus vanhemmille. Tulokset käydään läpi kahdeksaluokkalaisten kanssa terveystiedon opettajan johdolla, jonka jälkeen oppilaat ideoivat tulosten ja koulu-yhteisössä tekemiensä havaintojen pohjalta ehdotuksia hyvinvoinnin edistämiseksi. Luokan edustajat vievät ehdotukset eteenpäin oppilaskunnan hallitukselle. Oppilastyöryhmä käsittelee ehdotukset ja päättää yhdessä rehtorin kanssa, mitkä ehdotukset toteutetaan ja kuka vastaa toteutuksesta. Lukuvuoden lopussa arvioidaan toiminnan onnistumista. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2008.)

Ottamalla oppilaat mukaan ideointiin ja toteutukseen saadaan esiin useita eri näkökulmia, myös sellaisia, joita aikuiset eivät välttämättä ole tulleet ajatelleeksi. Oppilashuoltoryhmän työ suuntautuu enemmän koulu-yhteisön hyvinvointia edistävään työhön kuin yksilökeskeiseen korjaavaan työhön. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2008.)

3.2 Hyödynnettävyydsmallit Lapista ja Sipoosta

Lapin aluehallintovirasto toteutti alueellaan Kouluterveyskyselystä ja selvityksistä toimintaan Lapissa – hankkeen. Seitsemässä pilottikunnassa toteutetun projektin lopputuloksena Lapin aluehallintovirasto laati toimintamallin Kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntämiseksi. Toimintamallin käyttöönotto edellyttää kuntiin perustettavia poikkihallinnollisia työryhmiä edistämään tulosten hyödyntämistä. (Knuuti & Pöllänen 2010, 3-4, 8.) Poikkihallinnollisella yhteistyöllä tarkoitetaan laaja-alaista, eri sektoreiden välistä yhteistyötä ja yhteisten resurssien tehokasta käyttöä (Palmgren 2012).

Mallin mukaan eri hallinnonalojen edustajista koottu työryhmä vastaa siitä, että Kouluterveyskyselyn tuloksia hyödynnetään kuntatasolla. Työryhmä päättää kyselyn pohjalta muutaman yhteisen kehittämiskohteen ja laatii konkreettisen toimenpide-ehdotuksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Työryhmän puheenjohtajan vastuulla on ehdotusten esittely kunnanhallitukselle. Työryhmän sihteerin vastuulla on Kouluterveyskyselyn tulosten tiedottaminen kuntalaisille. Koulutasolla tulosten tiedottamisesta sekä koulutason hyödyntämisestä vastaa rehtori.

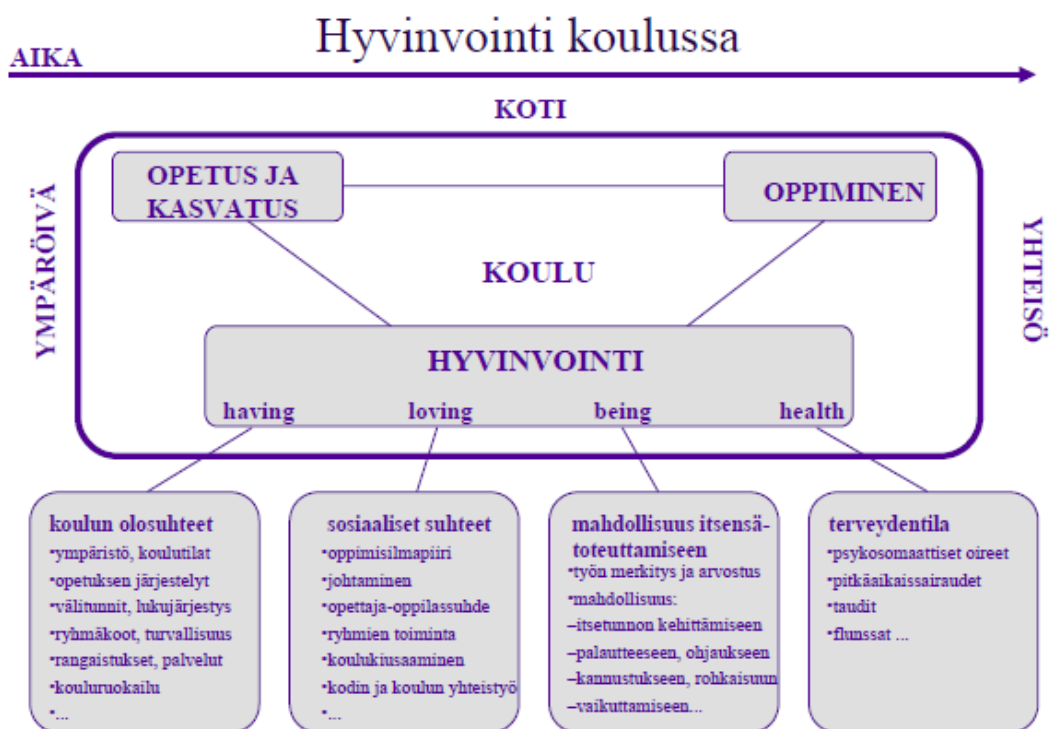
Mallin mukainen toiminta antaa kaikille kunnan asioista päättävälle, mutta myös tavallisille kansalaisille mahdollisuuden vaikuttaa asioihin. (Knuuti & Pöllänen 2010, 7-8.)

Sipoossa perustettiin vuonna 2007 ensimmäinen Kouluterveyskyselytyöryhmä. Nykyisin toiminta on vakiintunut osaksi lasten ja nuorten hyvinvointia tukevaa suunnittelua. Työryhmän kootaan arjen työntekijöistä, heistä, jotka tapaavat lapsia ja nuoria päivittäisessä työssään. Näin varmistetaan työryhmän käytännön asiantuntemus sekä tieto tämän hetken lasten ja nuorten elinolosta. Työryhmän tehtävänä on laatia suunnitelma Kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntämisestä. Suunnitelmassa on kolme osa-aluetta: tuloksista informointi, lausuntapyynnöt ja seuranta. Työryhmä järjestää Kouluterveyskyselyn tuloksista julkistamistilaisuuden, johon kutsutaan edustajat kaikilta lasten ja nuorten kanssa toimivilta tahoilta. Tilaisuuden jälkeen lautakunnille lähetetään kyselyn tulokset sekä lausuntapyynnöt, joissa pyydetään vastausta siihen, miten kyseinen hallinnonala aikoo ryhtyä kyselyn tulosten perusteella. Pyytämällä jotain konkreettista palautetta Kouluterveyskyselyn tulosten pohjalta pyritään kiinnittämään entistä enemmän päättäjien huomiota oman vastuualueensa toimintaan. Lautakuntien lausuntojen jälkeen työryhmä seuraa, näkyykö tulosten hyödyntäminen esimerkiksi seuraavan vuoden talousarviossa. Tämän jälkeen työryhmä kokoaa seurantaraportin saaduista lausunnoista ja toimintasuunnitelmista. (Autio 2011, 18.)

3.3 Koulun hyvinvointimalli

Konu kehitti väitöstutkimuksensa perusteella Koulun hyvinvointimallin (kuvio 4.). Väitöstutkimuksen empiirisessä osassa hyödynnettiin kouluterveyskyselyiden tuloksia. (Konu 2002, 6). Konun koulun hyvinvointimalli perustuu Allardtin sosiologiseen teoriaan, jota on kirjallisuuden avulla muokattu koulumaailmaan sopivaksi. Siinä hyvinvointia tarkastellaan oppilaan näkökulmasta. Mallissa hyvinvointi, kasvatus, opetus ja oppiminen liittyvät toisiinsa, kun taas kouluhyvinvointiin vaikuttaa myös ympäristö, jossa nuori elää. Mallissa hyvinvointi jaetaan nel-

jään osa-alueeseen, jotka kaikki vaikuttavat kouluhyvinvointiin. Nämä alueet ovat koulun olosuhteet, sosiaaliset suhteet, mahdollisuus itsensä toteuttamiseen ja terveydentila. Koulun olosuhteisiin voidaan lukea kuuluviksi fyysinen kouluympäristö, jolla tarkoitetaan muun muassa itse koulurakennusta, koulun turvallisuutta, viihtyisyyttä ja ilmanvaihtoa. Myös opiskeluympäristö lukujärjestyksineen ja ryhmäkokoineen katsotaan kuuluviksi tähän osa-alueeseen. Olosuhteet pitävät sisällään myös kouluruokailun ja terveydenhuollon. Sosiaaliset suhteet kattavat nuoren suhteet opettajiin ja luokkakavereihin, koulun ja kodin välisen suhteen sekä koulun suhteet muuhun ympäristöön. Koulun ilmapiiri on tärkeä osa tätä osa-aluetta. Mahdollisuus itsensä toteuttamiseen tarkoittaa sitä, että jokainen oppilas on yhdenvertainen ja jokaisella on yhtäläinen mahdollisuus osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon. Jokaisen tulisi saada oppia omassa tahdissaan saaden onnistumisen kokemuksia oppimisessa. Terveydentila koulun hyvinvointimallissa nähdään tilana, johon taas ulkoiset tekijät vaikuttavat. (Konu 2002, 44–46)

Kuva 4. Koulun hyvinvointimalli. (Konu, 2002, 44.)

Koulun hyvinvointimallin pohjalta on kehitetty verkossa toimiva koulun hyvinvointiprofiili, joka on vapaasti koulujen käytössä (Konu 2010, 14–15). Koulun hyvinvointiprofiili-sivustoilla oppilaat täyttävät kyselylomakkeen, jonka kysymysten osa-alueet ovat samat kuin Konun koulun hyvinvointimallissa. Lomakkeet täytetään sähköisesti ja koulu saa tuloksista hyvinvointiprofiilin. Kyselyt tehdään anonymisti. Hyvinvointiprofiilin avulla tuotetaan tietoa koko koulun hyvinvoinnista ja näiden tietojen pohjalta koulu voi hyödyntää tietoa koulun kehittämis-työssä sekä terveystiedon opetuksessa. Hyvinvointiprofiili on saatavissa Opetushallituksen nettisivuilta. (Opetushallitus 2004.)

3.4 WHO:n Psycho-social Environment -profiili

WHO on kehittänyt Psycho-social Environment (PSE) profiilin työkaluksi ensisijaisesti opettajille. Sen avulla pyritään kehittämään koulun henkistä ja fyysistä ilmapiiriä. Profiilia pidetään erinomaisena apuvälineenä, esimerkiksi keskustelun tukena vanhempien tai muiden tahojen kanssa. PSE:n tarkoituksena on luoda ystävällinen, kannustava, yhteistyökykyinen ja väkivallaton koulu, jossa kaikki ovat tasa-arvoisia. (World Health Organisation 2003, 1-2, 11.)

PSE-profiilissa on kymmeniä väittämiä, joiden avulla pyritään lisäämään ymmärrystä psyko-sosiaalisesti hyvinvoivan koulun ominaispiirteistä sekä huomaamaan kouluyhteisössä vallitsevia positiivisia asioita sekä tuomaan esille kehitettäviä osa-alueita. Väittämät käsittelevät ilmapiiriä, yhteistyön ja kannustamisen merkitystä, suhtautumista rangaistuksiin ja kiusaamiseen, kodin ja koulun yhteistyötä, kehittävän toiminnan mahdollisuuksia sekä mahdollisuuksia osallistua yhteisten asioiden päätöksentekoon. Väittämät pisteytetään ja tuloksen perusteella kouluyhteisöt voivat suunnata voimavaroja sille sektorille, jossa havaitaan puutteita. Tärkeää on, että yhteisöt itsenäisesti pyrkivät löytämään erilaisia tapoja toimia. PSE-profiili on saatavissa WHO:n nettisivuilta. (World Health Organisation 2003, 4-5, 10–12.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimuskysymykset

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata Kouluterveyskyselyiden tulosten hyödynnettävyyttä Turun yläkouluissa rehtoreiden näkökulmasta sekä tuoda esille keinoja, joilla kyselyistä saatuun tietoon voidaan käytännössä puuttua. Tutkimuskysymykset muodostuivat työn tilaajan toimeksiannon pohjalta.

Tutkimuksen avulla selvitetään vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Miten kouluterveyskyselyn tuloksia hyödynnetään yläkoulussa?
2. Miten kouluterveyskyselyn tuloksia voitaisiin hyödyntää kouluyhteisössä?

4.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusongelmiin haetaan vastausta käyttäen kvalitatiivista lähestymistapaa. Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä on kokonaisvaltaista tiedon hankintaa, jossa ihminen on tiedonkeruun väline. Kohdejoukko on tietoisesti valittu ryhmä ja metodina on yleensä esimerkiksi haastattelu, jossa tutkittavien mielipiteet pääsevät esille. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 160.)

Tutkimusmenetelmäksi valittiin puolistrukturoitu teemahaastattelu. Teemahaastattelussa pyritään löytämään vastauksia tutkimusongelmiin etukäteen valittujen teemojen ja apukysymysten avulla. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat kaikille samat, mutta haastateltavat saavat vastata vapaasti ilman vastausvaihtoehtoja. Teemahaastattelu sallii tutkijan ja tutkittavan välisen vuorovaikutuksen, jossa tutkittavan ajatukset ja kokemukset ovat pääroolissa. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 47–48.) Kaikista teema-alueista saadaan siten vastaajan omakohtainen kuvaus (Vilkka 2005, 102).

4.3 Tutkimusaineisto ja aineiston keruu

Tutkimukseen valittiin 12 yläkoulua Turusta. Kohderyhmänä olivat koulujen rehtorit. Tutkimukseen osallistui kahdeksan rehtoria. Aineistonkeruuluvan myönsi rehtori itse suostuessaan haastateltavaksi.

Rehtoreille laadittiin tiedote (liite 1.) tulevasta tutkimuksesta ja haastatteluista. Tiedote toimitettiin heille Turun kaupungin toimesta. Rehtoreihin otettiin yhteyttä puhelimitse haastatteluajan sopimiseksi. Haastatteluun varattiin aikaa puoli tuntia ja ne toteutettiin jokaisen rehtorin omassa koulussa. Opinnäytetyön tekijöistä toinen haastatteli ja toinen toimi tarkkailijana tehden muistiinpanoja sekä vastasi nauhoituksen onnistumisesta. Haastattelu eteni ennalta suunnitellun teema-haastattelurungon (liite 2.) mukaan. Haastattelut tallennettiin haastateltavan suostumuksella.

4.4 Aineiston analyysi

Laadullisen aineiston analyysi voidaan tehdä aineistolähtöisesti eli induktiivisesti tai teorialähtöisesti eli deduktiivisesti. Aineistolähtöisessä analyysissä aineistosta pyritään luomaan teoreettinen kokonaisuus. Aineistolähtöinen analyysi voidaan jakaa vaiheisiin, joita ovat aineiston pelkistäminen, ryhmittely ja teoreettisten käsitteiden luominen. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 97, 110–111.) Kerätty aineisto on saatettava helposti käsiteltävään muotoon. Haastatteluaineisto voidaan litteroida eli kirjoittaa tekstimuotoon. Litterointi on vaativaa, mutta samalla se lisää tutkijan ymmärrystä tutkittavasta aiheesta. Litteroitu aineisto on helpompaa analysoida ja jäsenellä. (Vilkkä 2005, 115.)

Laadullisen tutkimusmenetelmän metodina käytetään sisällönanalyysiä. Sillä tarkoitetaan tutkimusaineiston kuvaamista sanallisesti. Aineistosta saatava tieto pelkistetään eli karsitaan pois tutkimuskysymysten ulkopuolelle jäävä tieto sitä kuitenkaan hävittämättä. (Vilkkä 2005, 139.) Pelkistäminen voi olla aineistosta saadun tiedon tiivistämistä tai pilkkomista osiin. Ryhmittelyssä aineistosta etsityt alkuperäisilmaisut käydään läpi ja niistä etsitään samankaltaisia ilmauksia, jotka

ryhmitellään yhdeksi luokaksi. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 111–112). Tutkimuskysymysten kannalta merkittävästä aineistosta laaditaan tiivistelmä, jonka pohjalta tieto ryhmitellään tutkimuksen tavoitteita vastaavaksi (Vilkkä 2005, 140).

Teemahaastatteluista saatu aineisto litteroitiin sanatarkasti, jonka jälkeen saadusta materiaalista haettiin vastaukset tutkimuskysymyksiin yksi kerrallaan erivärisillä tusseilla yliviivaten. Tämän jälkeen käytiin läpi kaikki yhteen tutkimuskysymykseen liittyvät alkuperäisilmaukset. Ensimmäinen tutkimuskysymys käsittelee Kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntämistä yläkouluissa. Aineistoa analysoitaessa heräsi kysymys, mitä tutkimuskysymyksissä tarkoitetaan Kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntämisellä. Käsitteen tarkempi määrittely nosti aineistosta esiin kaksi linjaa, tuloksista tiedottamisen ja tulosten soveltamisen käytäntöön, jotka kummatkin koettiin tulosten hyödyntämiseksi. Alkuperäisilmaukset luokiteltiin näiden kahden linjan alle. Tämä selkeytti aineistosta saatua materiaalia ja lisäsi tutkimuskysymyksen vastaukseen liittyvää materiaalia. Tulosten tiedottamisen osalta aineistoa luokiteltiin myös tiedottamisen kohderyhmän ja spontaanin tiedottamisen tai vain poikkeavista tuloksista tiedottamisen mukaan. Näin saatiin kuva siitä, kuinka monessa koulussa tuloksista tiedotettiin esimerkiksi opettajille tai vanhemmille ja moniko koulu tiedotti tuloksista joka tapauksessa. Konkreettisen hyödyntämisen osalta aineistoa luokiteltiin alkupe-
räisilmaisujen mukaan siten, minkälaisissa tilanteissa Kouluterveyskyselyn tuloksia oli käytännössä hyödynnetty.

Kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntämiseen jatkossa kysyttiin rehtoreiden mielipiteitä ja ideoita. Aineistoa käytiin läpi useita kertoja, jotta varmistuttiin siitä, että ajatus on todella tullut haastateltavalta ja on nimenomaan ideointia. Oman hankaluutensa aineiston tulkintaan toi Turun murre, jossa ”isi”-päätteiset sanat voivat tarkoittaa nykyhetkeä ja tulevaisuutta. Epäselvissä tapauksissa alkupe-
räisilmaus tarkistettiin aina litteroinnista jolloin vastaus saatiin oikean tutkimuskysymyksen alle. Selkeät tutkimuskysymykset ja teemahaastattelurungon mukainen eteneminen helpottivat aineiston purkua.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

5.1 Kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntäminen Turun yläkouluissa

Kouluterveyskysely oli tuttu kaikille vastaajille. Kouluterveyskyselyn koulukohtaiset tulokset olivat tulleet kaikille kouluille sähköisesti, yleisimmin rehtorille ja terveydenhoitajalle. Tulosten hyödyntämisellä tässä tutkimuksessa tarkoitetaan sekä tiedottamista että konkreettista soveltamista käytäntöön.

Tiedottaminen oli selkeästi yleisempää. Lähes kaikissa kouluissa Kouluterveyskyselyn tulokset käytiin läpi opettajankokouksessa tulosten saavuttua. Kahdessa koulussa tuloksista tiedotettiin opettajille vain, jos niissä oli jotain erityistä huomioitavaa. Yhden koulun rehtori kertoi laittaneensa koulukohtaiset tulokset mapitettuna opettajanhuoneeseen muutamaa viikkoa ennen opettajankokousta ja pyytänyt opettajia tutustumaan niihin etukäteen. Oppilashuoltoryhmässä tuloksia käsiteltiin seitsemässä koulussa. Vanhemmille tiedotettiin kyselyn tuloksista vanhempainilloissa kuudessa koulussa. Tiedottamista toteutettiin illan aiheeseen liittyvänä alustuksena tai järjestämällä erillinen vanhempainilta Kouluterveyskyselyn tuloksista. Viidessä koulussa tuloksista informoitiin oppilaita opetuksen avulla. Haastatteluissa mainittiin asioiden esille ottaminen terveystiedon opetuksessa, oppilaanohjauksessa ja luokanvalvojan tunneilla.

”...opettajat... kävisivät läpi terveystiedon tunneilla, se olis se kaikin paras, pienessä joukossa ja tutussa joukossa, koska siinä voisi tulla sitä keskusteluakin.”

Kouluterveyskyselyn koulukohtaisten tulosten hyödyntäminen opetussuunnitelmaa laadittaessa koettiin hankalaksi.

Koulun peruskorjauksiin Kouluterveyskyselyn tuloksia kertoi hyödyntäneensä kaksi koulua. Oppilaiden kokemukset kouluolojen puutteista olivat konkreettinen todiste, jota hyödynnettiin sekä anottaessa peruskorjausta koulutaloon sekä peruskorjauksen toteutuksessa.

”Odotankin seuraavia tuloksia...esimerkiks huono ilmanvaihto niin meillä se luku on ollut suurempi kuin keskimäärin. Nyt on kiva nähdä miten oppilaat kokee tämän remontin jälkeen vuos pari sen jälkeen ku on oltu näis korjatus tiloissa.”

Konkreettiseksi hyödyntämiseksi koettiin myös tulosten vertailu edellisiin tuloksiin. Kouluissa seurataan eri indikaattorien vähenemistä tai kasvua. Vanhemmille suunnatut tilaisuudet ja koulun teemapäivät Kouluterveyskyselyn tulosten pohjalta ovat rehtorien kertomia esimerkkejä käytännön tavoista hyödyntää kyselyn tuloksia. Tuloksia integroitiin kolmessa koulussa meneillään oleviin koulun muihin projekteihin tai hankkeisiin. Yhdessä koulussa keksittiin käyttää tuloksia seitsemäsluokkalaisten väärrien käsitysten kumoamiseen.

”...yhdessä luokassa, kun on paljon keskusteltu vaik siit tupakoinnista, sielt tulee tämmöst kommenttia, et kun kaikki tupakoi, kyseessä on seiskaluokka, niin se oli tosi kiva näyttää täältä, et nyt oikeesti kasi- ja ysiluokkalaisetki, et mitä ne vastaa, et ne on näitä likeisiä ihmisiä tästä talosta ja ne on vastanneet, et kaikki ei oikeesti tupakoi...”

Kysymykseen, miten Kouluterveyskyselyn tuloksia hyödynnetään yläkoulussa, vastaukseksi saatiin, että kaikissa tutkimuksessa mukana olleissa kouluissa hyödynnetään Kouluterveyskyselyn tuloksia tiedottamalla. Osassa kouluja tiedotetaan tuloksista vain, jos niissä on ollut jotakin poikkeavaa. Konkreettisella hyödyntämisellä tarkoitetaan tuloksista saadun tiedon soveltamista käytäntöön. Rehtoreiden mukaan kolmessa koulussa tietoja on sovellettu käytäntöön.

5.2 Rehtoreiden ideointia Kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntämiseen

Rehtoreilta kysyttiin ideoita Kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntämiseen tulevaisuudessa. Tiedottaminen koulun johtoryhmälle ja koulupoliisille oli vielä vähäistä ja sen ajateltiin olevan tarpeellista. Ainoastaan yhdessä koulussa kerrottiin koulupoliisin saavan Kouluterveyskyselyn koulukohtaiset tulokset. Wilman

eli verkossa toimivan koulun ja kodin välisen yhteydenpito-ohjelman hyödyntäminen tulosten tiedottamiseen vanhemmille tuli esille yhden vastaajan haastattelussa. Uusien seitsemäsluokkalaisten vanhemmille pidettävässä vanhempainillassa voisi ottaa esille edellisten 8.-9.-luokkalaisten Kouluterveyskyselyn tuloksia.

Rehtoreiden mielestä opetussuunnitelman teossa voisi hyödyntää Kouluterveyskyselyn tuloksia oppiaineiden sisällön suunnittelussa. Lähes kaikissa kouluissa tuloksia hyödynnettiin terveystiedon opetuksessa. Myös biologian opetuksessa tuloksia voisi rehtoreiden mielestä hyödyntää. Opetussuunnitelma sisältää koulun tavoitteet seuraavalle lukuvuodelle. Yhden rehtorin mukaan Kouluterveyskyselyn tulokset voisivat olla pohjana tavoitteiden päivittämisessä.

”Kun tehdään työsuunnitelmaa, se on päivitetty versio opetussuunnitelmasta, johon mietitään, mitkä asiat on tärkeitä tänä vuonna, siinä varmaan tämmöset kyselyt on hyvää materiaalia, mitä esimerkiksi ensi vuonna olis sellasia yhteisiä tavoitteita, mitkä tukis meidän perustehtävää ja siitä selviytymistä.”

Kolmen koulun rehtorit olivat sitä mieltä, että Kouluterveyskyselyn tulokset sisältävät suuren määrän tietoa, josta ei aina ole helppoa löytää vertailukelpoista tietoa omasta koulusta suhteessa Turun alueen muihin kouluihin. Tuloksista toivottiin yhteenvetoa, jossa nostettaisiin esiin koulun positiivisia ja kehitettäviä asioita. Yhteenveto helpottaisi asioiden huomioimista. Kahden rehtorin toiveena oli ulkopuolisen avun saaminen Kouluterveyskyselystä esiin nousseiden asioiden käsittelyyn esimerkiksi teemapäivien puhujiksi.

Keskusteltaessa rehtoreiden kanssa tukioppilastoiminnasta havaittiin tukioppilastoiminnan olevan käyttämätön voimavara tulosten hyödyntämisessä. Lähes kaikki rehtorit innostuivat ideoimaan tätä näkökulmaa. Rehtoreiden mielestä tukioppilaille voisi antaa mietittäväksi jonkin osan tuloksista, esimerkiksi kouluviihtyvyyteen liittyvät asiat. Joissakin kouluissa tukioppilaat järjestävät teemapäiviä ja pitävät päihdetunteja, joiden sisältöä voisi muokata Kouluterveys-

kyselyn tulosten mukaisesti. Tukioppilailta tullutta informaatiota voidaan pitää vertaistiedottamisena, jolla tarkoitetaan nuorten välistä vuorovaikutusta.

”...meil on tukioppilastoiminta ja oppilaskuntatoiminta lähtenyt lentoon tänä vuonna ja hyvä kun tuli esille, et kaikki mikä tulee aikuisilta se ei aina mene perille, semmosen oman oivalluksen ja osallistamisen kautta varmaan onnistutaan paremmin.”

Toinen tutkimuskysymys selvitti, miten Kouluterveyskyselyn tuloksia voitaisiin rehtoreiden mielestä hyödyntää kouluyhteisössä. Tutkimuksessa tuli esille tulosten hyödyntäminen tukioppilastoiminnassa, koulupoliisitoiminnassa ja opetus-suunnitelman laatimisessa. Myös tuloksista tiedottaminen useammalle sidosryhmälle koettiin hyödylliseksi.

5.3 Haastatteluissa muuta esille tullutta

Kouluterveyskyselyn tulosten mukana tulee saatekirje, jossa tuloksia kehoitetaan käsittelemään oppilashuoltoryhmässä, opettajankokouksessa, vanhempainillassa ja muussa sopivassa yhteydessä. Rehtorit pitivät ohjeistusta pääsääntöisesti riittämättömänä. Konkreettisia hyödyntämiskäytännöjä kaivattiin, mutta toisaalta liian tarkkojen ohjeiden antamista ei pidetty mielekkäänä.

”Ehkä se kuitenkin, että koulu itse miettii niitä asioita, ku jos joku muu niit miettii ja kehittää ohjeita, niin ei välttämättä sit kuitenkaan jalkaudu sinne kouluun. Sil taval et tääl koulus koettais tärkeäksi, et koulus käytäis niit läpi ja kiinnitettäis huomiota niihin asioihin, mitä tarvii, ehkä se olis kuitenkin se mitä tarvii.”

Kaikki rehtorit pitivät Kouluterveyskyselyn teettämistä ja koulukohtaisten tulosten saamista hyödyllisenä. Tulosten hyödynnettävyyttä vaikeuttaa rehtorien mukaan resurssien puute ja ajankäytön ongelmallisuus. Kouluterveyskyselyn tuloksista saatava tieto koettiin yleisesti hyväksi, mutta materiaalmäärän ollessa niin suuri olennaisen tiedon löytyminen koettiin osin haasteelliseksi.

6 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Eettisyys sisältyy tutkimuksen kaikkiin vaiheisiin. Tutkimuksen tarkoituksena on saada aikaan inhimillistä hyvää. Tutkittavilta tulee saada suostumus ja anonymiteetti tulee taata. Luottamuksellisuus tutkimuksen kaikissa vaiheissa on tärkeää. On myös pohdittava tutkimuksen eri vaiheiden mahdollisia seurauksia tutkittaville. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 20.) Eettisesti oikein on myös esittää tulokset sellaisina kuin ne on saatu kaunistelematta niitä. Tutkijan on myös rehellisesti raportoitava oman tutkimuksensa puutteista. (Soininen 1995, 131.)

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan pohtia validiteetin ja reliabiliteetin käsittein. Validiteetilla tarkoitetaan, että tutkitaan sitä mitä on luvattu ja reliabiliteetilla tutkimustulosten toistettavuutta. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 133.) Tulosten tulee olla siirrettäviä eli sovellettavissa eri ympäristöön (Soininen 1995, 124–125).

Opinnäytetyöstä saadun tiedon avulla pyritään kehittämään oppilaiden ja kouluyhteisöjen hyvinvointia. Rehtoreiden ja koulujen nimiä ei erikseen mainita tuloksissa, joten anonymiteetti säilyy koko tutkimuksen ajan. Haastateltavista kerrotaan ainoastaan määrä, jolloin tuloksia ei voida yhdistää tiettyyn kouluun. Opinnäytetyön tekijöistä sama henkilö haastatteli kaikki rehtorit samanlaisen haastattelutilanteen aikaansaamiseksi. Tällä lisättiin tutkimuksen luotettavuutta. Haastattelut tehtiin rehtoreiden työhuoneissa. Haastattelutilanteet olivat rauhallisia ja ilmapiiriltään avoimia ja miellyttäviä. Haastattelut tallennettiin haastateltavan luvalla ja tallenteet tuhottiin opinnäytetyön valmistuttua.

Opinnäytetyössä saatiin vastaukset tutkimuskysymyksiin valittujen teemojen pohjalta. Haastattelut litteroitiin sanatarkasti mahdollisimman luotettavan tuloksen saamiseksi. Aineistoa luokiteltiin tutkimuskysymys kerrallaan erivärisillä kynillä yliviivaten, jolloin mukaan saatiin kaikki kyseiseen kysymykseen liittyvät asiat. Alkuperäisilmaisujen asiayhteyttä tarkistettiin tarvittaessa litteroinneista. Alkuperäisilmaisuja käytettiin myös elävöittämään opinnäytetyön tekstiä sekä lisäämään tutkimuksen luotettavuutta. Opinnäytetyöhön liittyvä haastattelu tee-

moineen on toistettavissa samalle kohderyhmälle ja sitä voidaan sellaisenaan toteuttaa myös muissa Suomen kunnissa. Opinnäytetyön tutkimustuloksia Kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntämisestä kouluyhteisössä voidaan käyttää muissakin kouluissa. Opinnäytetyön tulosten hyödynnettävyyttä lisää se, että Kouluterveyskysely toteutetaan valtakunnallisesti samanlaisena kaikkialla.

Palautelomake jaettiin rehtoreiden kokouksessa kaikille kokoukseen osallistuneille rehtoreille huolimatta siitä, olivatko he osallistuneet haastatteluun vai eivät. Jokaista rehtoria pyydettiin vastaamaan palautelomakkeen kysymyksiin joko haastattelukokemuksen tai pidetyn esityksen pohjalta. Haastateltuja pyydettiin merkitsemään osallistumisensa lomakkeelle. Näin vastaajien anonymiteetti säilytettiin kokoustilanteessa. Palautteen antoi kolme haastatteluun osallistunutta.

7 POHDINTA

7.1 Tulosten tarkastelua

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata Kouluterveyskyselyn tulosten hyödynnettävyyttä Turun yläkouluissa sekä kartoittaa tapoja, joilla kouluterveyskyselystä saatu tieto otetaan huomioon kouluyhteisössä. Turussa ei ole aiemmin tutkittu, miten Kouluterveyskyselyn tuloksia käsitellään ja käytetään hyödyksi yläkouluissa.

Kaikissa tutkimuksessa mukana olleissa kouluissa hyödynnetään Kouluterveyskyselyn tuloksia pääasiallisesti tiedottamalla. Kouluterveyskyselyn tuloksista tiedotettiin yleisimmin opettajille ja oppilashuoltoryhmälle sekä vanhemmille ja oppilaille sopivissa yhteyksissä. Osa kouluista tiedottaa tuloksista kuitenkin vain, jos niissä on ollut jotakin poikkeavaa. Tutkimuksessa mukana olleissa kouluissa Kouluterveyskyselyn tuloksista tiedottaminen toteutettiin pääosin faktatietojen kertomisena. Tutkimuksessa tuli esille Kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntäminen koulupoliisitoiminnassa. Vain yhdessä koulussa rehtori kertoi koulupoliisin saavan koulukohtaiset Kouluterveyskyselyn tulokset. Tämän tutkimuksen mukaan Turun yläkouluissa tuloksista tiedottaminen oli yleisesti jo melko laajaa, vaikka rehtoreiden mielestä laajempikin tiedottaminen, esimerkiksi johtoryhmälle, olisi hyödyllistä. Eri hallinnonaloille tiedottamisesta ei tässä tutkimuksessa erikseen kysytty eikä missään haastattelussa tullut esille, että tiedottamista siihen suuntaan rehtoreiden toimesta tapahtuisi.

Kouluterveyskyselyn tuloksia hyödynnettiin myös konkreettisesti esimerkiksi ottamalla tuloksista aiheita teemapäiviin, vanhempainiltoihin ja joillekin oppitunneille, vertailemalla eri vuosien tuloksia sekä koulun remonttiantomusten tukena. Opetussuunnitelman laatimisessa rehtorit eivät nähneet monia hyödyntämiskeinoja. Tuloksista saatua tietoa voitaisiin heidän mielestään hyödyntää lähinnä oppiaineiden sisältöä tarkasteltaessa.

7.2 Johtopäätökset

Osa kouluista tiedottaa Kouluterveyskyselyn tuloksista vain jos niissä on jotakin poikkeavaa. Poikkeava tulos kuitenkin ymmärretään usein negatiivisena asiana. Tämä tarkoittaa, että asioihin puututaan vain, jos jotain on vialla. Positiivinen poikkeama tuloksissa jää usein vähemmälle huomiolle. Nuorille positiivisen palautteen saaminen on tärkeää. Positiivisella palautteella luodaan kouluun menneä, jolla taas on positiivinen vaikutus koulun ilmapiiriin ja kouluviihtyvyyteen.

Kouluterveyskyselyn tuloksia on hyödynnetty muun muassa Kouluterveyskyselystä toimintaan – hankkeen avulla Kajaanissa (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2008) ja Oulussa (Oulun kaupunki). Hankkeen tuloksena on kehitetty mallit, joiden avulla Kouluterveyskyselyiden tuloksia voidaan hyödyntää paremmin. Kajaanissa on kehitetty malli kouluyhteisön hyvinvoinnin ja oppilaiden osallisuuden edistämisestä. Mallissa kahdeksaluokkalaiset ovat pääroolissa Kouluterveyskyselyn tulosten pohjalta nousseiden asioiden käsittelyssä ja toiminnan ideoinnissa. Oulun mallissa halutaan tukea erityisesti nuorten ja vanhempien vuorovaikutusta sekä korostetaan tavallisessa arjessa tapahtuvan toiminnan merkitystä lasten ja nuorten terveyden edistämisessä. Opetushallituksen (2004) koulun hyvinvointiprofiili ja WHO:n Psycho-social Environment – profiili (2003) on kehitetty kouluolojen hyvinvoinnin edistämiseksi. Nämä mallit ovat valmiita työkaluja käytettäväksi missä tahansa koulussa joko sellaisenaan tai soveltaen oman koulun toiminnan mukaiseksi.

Vain yhdessä koulussa koulupoliisi sai koulukohtaiset Kouluterveyskyselyn tulokset. Koulupoliisin tehtävänä on muun muassa antaa ennalta ehkäisevää opetusta kouluissa (Haapanen 2002). Kouluterveyskyselystä saatu tieto jää usein hyödyntämättä jo olemassa olevien kanavien kautta.

Kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntäminen tukioppilastoiminnassa tuli esille opinnäytetyön tekijöiden taholta. Monet rehtorit aikovat jatkossa käyttää tätä jo olemassa olevaa oppilaiden välistä keskusteluväylää tulosten hyödyntämiseen.

7.3 Opinnäytetyön II-vaiheen toteutus ja kehittämis ehdotukset

Opinnäytetyön tutkimuksen tulokset esiteltiin Turun opetustoimen yläkoulujen rehtoreiden kokouksessa. Kokouksen osallistujille jaettiin tiivistelmä (liite 3.) opinnäytetyön tuloksista. Rehtoreilta kerättiin palautetta (liite 4.) siitä, muuttiko opinnäytetyöhön liittynyt haastattelu heidän suhtautumistaan Kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntämiseen. Saadun palautteen perusteella opinnäytetyön haastattelulla oli positiivinen vaikutus rehtoreiden suhtautumiseen Kouluterveyskyselyiden tulosten hyödyntämiseen. Kouluterveyslähettilään tukea toivottiin tulosten käsittelyyn ja hyödyntämiseen.

Tuloksista tiedotettiin myös lasten ja nuorten hyvinvointityöryhmän alatyöryhmän Focuksen kokouksessa, jossa paikalla oli eri lukioiden ja ammattikoulujen edustajia sekä oppilasjäseniä. Keskustelussa kävi ilmi, että lukioissa ja ammattikouluissa Kouluterveyskyselyn tuloksia käytettiin enemmän konkreettisesti hyödyksi.

Opinnäytetyön haastatteluissa esille tulleita kehittämis ehdotuksia pohdittiin yhdessä työn tilaajan edustajan kanssa opinnäytetyön toisessa vaiheessa. Turun kaupungin terveyden edistämisen yksikkö on pohtinut Kouluterveyskyselyn tulosten laajempaa hyödynnettävyyttä monin eri tavoin. Opinnäytetyön tulokset ovat samansuuntaisia terveyden edistämisen yksikön kehittämisajatuksien kanssa.

Kouluterveyskyselystä saadaan tietoa muun muassa nuorten ravitsemus- ja liikuntatottumuksista. Näiden indikaattorien tulosten huomioiminen olisi hyödyllistä myös kotitalous- ja liikuntatunneilla oikeanlaisten ravinto- ja liikuntatottumusten opetuksessa. Kouluterveyskyselyn tuloksia **voisi soveltaa melkein minkä tahansa oppiaineen tunnilla**, esimerkiksi äidinkielen mediakasvatukseen tuottamalla informaatiotallenteita. **Saman koulualueen alempien luokkien opetuksessa** voisi huomioida Kouluterveyskyselyn tuloksia ennaltaehkäisevän terveyden edistämisen näkökulmasta. Tuloksista kannattaisi tiedottaa jo **alakouluikäisten vanhemmille**. **Useammalle taholle** tiedottaminen

voisi tuoda enemmän mahdollisuuksia ja ideoita hyödyntää Kouluterveyskyselyn tuloksia.

Rehtoreiden mielestä Kouluterveyskyselyn tulosten mukana tullut saatekirje on ohjeistuksena riittämätön eikä sisällä mitään työkaluja ongelmatilanteiden ratkaisemiseen. Kouluterveyskyselyn tulosten tukena tulisikin olla **konkreettisia toimintamalleja** tilanteiden ratkaisemiseksi. Näin rehtoreilla olisi mahdollisuus hyödyntää Kouluterveyskyselyn tuloksia käytännön työssään. Myös opettajille ja vanhemmille tulisi tarjota faktatietojen lisäksi **käytännön keinoja** toimia erilaisissa tilanteissa.

Oppilashuoltoryhmän roolia koulukohtaisten tulosten käsittelijänä ja tiedottajana voisi vahvistaa. Oppilashuoltoryhmä on moniammatillinen työryhmä, jossa tulee esille usean sektorin näkemys ja kokemus. Tulokset on myös hyvä olla tiedossa **koko koulun henkilökunnalla**, jotta erilaisiin tilanteisiin osataan puuttua ajoissa ja oikealla tavalla. Tärkeänä näkökohtana tuli esille **tukioppilaiden** tasavertaisuus muiden oppilaiden kanssa. Tukioppilasnuoret voivat puhua asioista nuorten tavalla, jolloin muiden nuorten positiivinen suhtautuminen esitettäviiin asioihin on todennäköisempää kuin aikuisten sanomana. Olisi myös tärkeää, että **koulupoliisi** saisi Kouluterveyskyselyn koulukohtaiset tulokset. Tämä mahdollistaisi koulupoliisin työn kohdentamisen entistä tarkemmin ja koulukohteisesti. Näin tulosten hyödyntäminen onnistuisi jo olemassa olevien kanavien kautta.

Sähköisen viestinnän lisääntyessä on hyvä kehittää uusia toimintamalleja koulun asioista tiedottamiseen. Tästä on hyvänä esimerkkinä **sähköinen reissuvihko Wilma**. Internetistä haetaan paljon terveyteen ja kasvatukseen liittyvää tietoa. Koulun verkkosivujen yhteyteen voisi luoda **verkkofoorumin vanhemmille**, joka sisältäisi kasvatukseen liittyviä aiheita ja työkaluja ongelmatilanteiden ratkaisemiseen. Lisäksi siihen voisi liittää linkkejä luotettavien tietolähteiden sivustoille.

Turun kaupungilla ei ole toimintamallia tai ohjeistusta Kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntämiseen. Haastatteluiden perusteella rehtorit eivät toivo liian

tarkkoja toimintaohjeita. Kunnallisen tason monialainen ”**Turun malli**” olisi siten perustellumpi vaihtoehto. Kunnallisen tason monialaisella mallilla tarkoitamme eri hallinnonalojen ja toimijoiden sekä nuorten ja heidän perheidensä yhteistyötä. Tästä eri hallinnonalojen välisestä toiminnasta valmiita hyviä esimerkkejä ovat esillä olleet Lapin (Knuuti & Pöllänen 2010) ja Sipoon (Autio 2011) mallit, joissa Kouluterveyskyselyn tuloksia hyödynnetään kuntien päätöksenteossa. Lapin aluehallintoviraston toteuttaman Kouluterveyskyselystä ja selvityksestä toimintaan Lapissa – hankkeen alkuvaiheessa huomattiin, että pilottikunnissa Kouluterveyskyselyn tuloksiin perehtyivät lähinnä kouluterveydenhuollon edustajat eivätkä kuntien eri hallinnonalat saaneet tuloksista mitään tietoa (Knuuti & Pöllänen 2010, 2). Lapin mallissa kootaan virkamiehistä ja Sipoon mallissa käytännön työn toimijoista koostuva työryhmä tiedottamaan ja käsittelemään Kouluterveyskyselyn tuloksia. Näin toimien on varmempaa, että Kouluterveyskyselyn tulokset menevät kaikkien nuorten kanssa toimivien tahojen tietoon.

Jatkossa Turun kaupungin haasteeksi jää kehittää oma malli Kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntämiseen. Oman toimintamallin kehittämällä Turun kaupunki voi samalla kehittää yhteistyötä eri toimijoiden välillä sekä karsia mahdollisia päällekkäisiä toimintoja. On myös tarkoituksenmukaista selvittää, millä tavalla **Turun ammattikouluissa ja lukioissa** hyödynnetään saatuja tuloksia. Kouluterveyskyselyn tuloksia poikkihallinnollisesti hyödyntämällä Turun kaupunki saa enemmän vastinetta maksamalleen kuntaraportin hinnalle. Tuloksista nähtävissä olevat nuorten terveyskäyttäytymisen suuntaukset ovat arvokasta tietoa ennaltaehkäisevää toimintaa suunniteltaessa. Kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntämiseen suunniteltu monialainen malli helpottaa laajan tietopakettien käsittelyä myös kouluissa, jos vastuuta tuloksiin puuttumisesta jaetaan useille toimijoille.

LÄHTEET

- Autio, E. 2011. Työryhmistä tehoa tulosten hyödyntämiseen. THL 2011. Kouluterveyspäivät 2011. Viitattu 1.4.2012. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/5007d8f0-c727-4245-bccb-e8ee825a587c>
- Haapanen, Liisa 2002. Innokkaat koulupoliisit. Poliisilehti 2002/4. Viitattu 3.10.2012 <http://www.poliisi.fi/poliisi/periodic.nsf/vwArchivedDocuments/4D2E1D4FDE21CA91C2256C4500298057>
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2011. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Tallinna Raamatutrükikoda.
- Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki. Otavan Kirjapaino Oy.
- Kivimäki, H. 2005. Kouluterveyskyselyn tunnettavuus ja hyödyntäminen Www-kysely terveystiedon täydennyskoulutuksen käyneiden opettajien tiedoista. Pro gradu –tutkielma. Tampere yliopisto.
- Knuuti, A. & Pöllänen, R. 2010. Kouluterveyskyselystä ja selvityksestä toimintaan Lapissa – hankkeen loppuraportti. Lapin aluehallintoviraston verkkojulkaisusarja. Viitattu 30.3.2012. <http://www.avi.fi/virastot/lapinavi/Ajankohtaista/julkaisut/Documents/Kouluterveyskyselyst%C3%A4%20ja%20selvityksest%C3%A4%20toimintaan%20Lapissa%20-%20hankkeen%20loppuraportti%202010.pdf>
- Konu, A. 2002. Oppilaiden hyvinvointi koulussa. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Viitattu 25.3.2012. <http://acta.uta.fi/pdf/951-44-5445-6.pdf>
- Konu, A. 2010. Koululaisten hyvinvoinnin arviointi ja alakoulujen hyvinvointi 2000-luvulla. Teoksessa Joronen, K. & Koski, A. (toim.) Tunne ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen kouluyhteisössä. Tampere. 13 – 32.
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.
- Lerssi, L.; Sundström, L.; Tervaskanto-Mäentausta, T.; Väistö, R.; Puusniekka, R.; Markkula, J. & Pietikäinen, M. 2008. Kouluterveyskyselystä toimintaan –kehittämishanke 2005 – 2007. Hankkeen loppuraportti. Stakes. Viitattu 12.9.2011. www.stakes.fi/verkkojulkaisut/raportit/R17-2008-VERKKO.pdf
- Lommi, A.; Luopa, P.; Puusniekka, R.; Vilkki, S.; Jokela, J.; Kinnunen, T. & Laukkanen, E. 2011. Kouluterveyskysely 2011. Turun kuntaraportti. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 30.3.2012. <http://www.turku.fi/Public/download.aspx?ID=150990&GUID={AF371825-4635-43CC-8632-9897FF64AE6A}>
- Luopa, P.; Harju, H.; Puusniekka, R.; Kinnunen, T.; Jokela, J. & Pietikäinen, M. 2009. Kouluterveys 2009 Varsinais-Suomen raportti. Terveiden- ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 12.9.2011. <http://info.stakes.fi/NR/rdonlyres/0A5AEE32-4AA4-41EA-A816-39EE2120677A/0/vsuomi2009raportti.pdf>
- Luopa, P.; Lommi, A.; Kinnunen, T. & Jokela, J. 2010. Nuorten hyvinvointi Suomessa 2000-luvulla Kouluterveyskysely 2000 - 2009. Helsinki. Yliopistopaino.
- Mäki, P.; Hakulinen-Viitanen, T.; Kaikkonen, R.; Koponen, P.; Ovaskainen, M.; Sippola, R.; Virtanen, S.; Laatikainen, T. & LATE-työryhmä (toim.) 2010. Lasten terveys. LATE-tutkimuksen perustulokset lasten kasvusta, kehityksestä, terveydestä, terveystottumuksista ja kasvuympäristöstä. Helsinki. Yliopistopaino.

Opetushallitus 2004. Koulun hyvinvointiprofiili. Viitattu 30.3.2012.

<http://www10.edu.fi/hyvinvointiprofiili/info.php?lang>

Oulun kaupunki. Terve, tulevaisuus! Toimintamalli oululaisten nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Tavoitteet ja toimenpiteet vuosille 2006–2009. Viitattu 1.4.2012.

http://www.oulu.ouka.fi/pdf/terve_tulevaisuus.pdf

Palmgren, M. 2012. Mitä poikkihallinnollinen ja sektorirajat ylittävä yhteistyö oikein on? Sisäasiainministeriö. Viitattu 30.3.2012.

<http://www.intermin.fi/intermin/hankkeet/turva/home.nsf/pages/22870C2C02FA298BC22578470049B25E>

Perusopetuslaki 21.8.1998/628.

Puusniekka, R. 2011. Kouluterveyskysely 2011. THL 2011. Kouluterveyspäivät 2011. Viitattu 30.3.2012. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/5007d8f0-c727-4245-bccb-e8ee825a587c>

Rimpelä, M. & Luopa, P. 2010. Kouluterveyskysely. Raportissa Rimpelä, M.; Fröjd, S. & Peltonen, H. (toim.) Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen perusopetuksessa 2009. Koulutuksen seurantaraportit 2010:1. Opetushallitus. 77 – 81.

Soininen, M. 1995. Tieteellisen tutkimuksen perusteet. Turku: Painosalama Oy.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2008. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma Kaste 2008 – 2011. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2008:6. Viitattu 12.9.2011.

<http://pre20090115.stm.fi/hl1212563842632/passthru.pdf>

Sosiaali- ja terveysministeriö 2012. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma Kaste 2012 – 2015. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:1. Viitattu 4.10.2012

<http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/-/julkaisu/1578410>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2008. Kouluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen on yhteistyötä. Kouluterveyskyselystä toimintaan –kehittämishanke 2005–2007. Hankkeen loppuraportti.

Stakes, Raportteja 17/2008. Viitattu 1.4.2012. http://info.stakes.fi/NR/rdonlyres/B3D07094-DAFA-41EA-9E31-082D95EB7B8E/0/Kouluyhteis%C3%B6n_esite_A4_THL_netiversio.pdf

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2010. Kouluterveyskyselystä toimintaan –malli. Viitattu:

1.4.2012. <http://info.stakes.fi/kouluterveyslahettilaat/FI/pilottihanke/index.htm>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2011a. Kouluterveyskysely. Viitattu 30.3.2012

<http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely/FI/index.htm>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2011b. Kouluterveyskysely 2011. Viitattu 29.3.2012

http://info.stakes.fi/kouluterveys/kysely/KTK2011_PK_FIN.pdf

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2011c. Kouluterveyspäivät. Viitattu 30.3.2012

<http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely/FI/kouluterveyspaivat/index.htm>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2011d. Kouluterveyslähettiläät. Viitattu 1.4.2012

<http://info.stakes.fi/kouluterveyslahettilaat/FI/Kouluterveyslahettilaat.htm>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.

Vilkka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki. Otavan Kirjapaino Oy.

World Health Organization / Europe 2008. Inequalities in young people`s health. Health Behaviour in School-Aged Children. International Report from the 2005/2006 survey. Viitattu

12.9.2011. http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0005/53852/E91416.pdf

World Health Organization 2003. Creating an Environment for Emotional and Social Well-being. An important responsibility of a Health – Promoting and Child Friendly School. Information Series on School Health. Document 10. Geneva. Viitattu 14.9.2011.
http://www.who.int/school_youth_health/media/en/sch_childfriendly_03_v2.pdf

TIEDOTE REHTOREILLE

TIEDOTE

23.11.2011

KOULUTERVEYSKYSELYN TULOSTEN HYÖDYNTÄMINEN

Hyvä yläkoulun rehtori

Turun kaupungin terveyden edistämisen yksikkö haluaa selvittää miten kouluterveyskyselyjen tuloksia hyödynnetään Turussa. Teemme opinnäytetyönä kartoitusta kouluterveyskyselyjen tulosten hyödyntämisestä yläkoulujen rehtoreiden näkökulmasta.

Tarkoituksenamme on haastatella Turun yläkoulujen rehtoreita joulukuun 2011 – helmikuun 2012 välisenä aikana. Kartoituksen tulokset raportoidaan opinnäytetyönä keväällä 2012.

Pyydämme Teitä ystävällisesti tutustumaan liitteessä olevaan opinnäytetyön toteutussuunnitelmaan sekä haastattelun teemoihin. Otamme Teihin yhteyttä puhelimitse haastatteluajan sopimiseksi.

Ystävällisin terveisin

Terveydenhoitajaopiskelijat

Kirsi Rautio

Heidi Welén

Turun ammattikorkeakoulu

etunimi.sukunimi@students.turkuamk.fi

OPINÄYTETYÖN TARKOITUS JA TUTKIMUSONGELMAT

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, miten kouluterveyskyselyjen tuloksia hyödynnetään Turun yläkouluissa rehtoreiden näkökulmasta.

Tutkimuksen avulla haetaan vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Miten kouluterveyskyselyn tuloksia hyödynnetään Turun yläkouluissa?
2. Miten kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntämistä voitaisiin kehittää?

TOTEUTUS

Haastatteluun varataan aikaa 45 min. Haastattelu tallennetaan suostumuksella ja tallenteet hävitetään opinnäytetyön valmistuttua. Rehtoreiden ja koulujen nimiä ei erikseen mainita tuloksissa.

HAASTATTELUN TEEMAT

1. Koulukohtaiset terveyskyselyn tulokset – tuloksista tiedottaminen
2. Kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntäminen
3. Kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntäminen tulevaisuudessa – kehittäminen ja ideointi

TEEMAHAASTATTELURUNKO

TEEMA 1 KOULUKOHTAISET KOULUTERVEYSKYSelyn TULOKSET

- Saako koulu koulukohtaiset terveystarkastuksen tulokset?
- Mistä ja miten tulokset saadaan?
- Ketkä koulussa saavat tiedon?
- Käydäänkö koulussa henkilökunnan kanssa tulokset läpi?
- Informoidaanko oppilaita ja vanhempia kyselyn tuloksista?

TEEMA 2 KOULUTERVEYSKYSelyn TULOSTEN HYÖDYNTÄMINEN

- Saatteko kaupungilta toimintaohjeita tulosten hyödyntämiseen?
- Miten huomioitte tulokset koulukohtaisen opetussuunnitelman tekemisessä?
 - oppimisympäristöissä (fyysinen, psyykinen, sosiaalinen)
 - opetuksessa/ erityisopetuksessa
 - erityistukitoimissa
 - tukioppilastoiminnassa
 - vanhempainilloissa
 - Kysymysmuodot: "Voitteko kertoa esimerkin?" "Kuinka usein...?" "Millä keinoin...?"
- Miksi terveystarkastuksen tuloksia ei hyödynnetä koulussanne?
 - Voitteko perustella esimerkein?

TEEMA 3 HYÖDYNTÄMINEN TULEVAISUUDESSA

- Miten jatkossa haluaisitte hyödyntää kouluterveystarkastuksen tuloksia?
- Millä keinoin?

KOULUTERVEYSKYSELY JA SEN TULOSTEN HYÖDYNTÄMINEN

TURUN YLÄKOULUISSA

- Rehtorien näkökulma

Työn tarkoitus ja tavoite

- Kuvata Kouluterveyskyselyiden tulosten hyödynnettävyyttä Turun yläkouluissa
- Kartoittaa tavat, joilla kouluissa huomioidaan Kouluterveyskyselystä saatu tieto

Tutkimuskysymykset

- Miten Kouluterveyskyselyn tuloksia hyödynnetään yläkouluissa?
- Miten Kouluterveyskyselyn tuloksia voitaisiin hyödyntää yläkouluissa?

Tutkimuksen tulokset

- Kaikissa kouluissa hyödynnettiin Kouluterveyskyselyn tuloksia
- Tiedottaminen tuloksista
- Tiedottaminen tuloksista, jos jotain poikkeavaa
- Konkreettinen hyödyntäminen
 - ➔ Tiedottaminen: opettajille, OHR, vanhemmille, oppilaille ja koulupoliisille
 - ➔ Konkreettinen hyödyntäminen: koulutilojen peruskorjaus, tulosten vertailu, teemapäivät, vanhempainillat, koulun projektit, ongelmanratkaisu, terveys-tiedon opetus
- Rehtoreiden ideointia: laajempi tiedottaminen esim. koulupoliisille ja johtoryhmälle, opetussuunnitelma (työsuunnitelma), biologian opetuksessa, Wilma, tulevien 7. lk:n vanhemmille, asiantuntija-apu, yhteenveto tuloksista

Kehittämis ehdotukset

- Monipuolisempi ohjeistus ja työkalut
- Olemassa olevien kanavien hyödyntäminen: tukioppilaat, koulupoliisi
- Kotitalous- ja liikuntatunnit
- Alakoululaisten terveyden edistäminen
- Oma ”Turku-malli”

PALAUTELOMAKE

PALAUTE: Opinnäytetyö: Kirsi Rautio ja Heidi Welén

Kouluterveyskyselyn tulosten hyödynnettävyys Turun yläkouluissa

- rehtoreiden näkökulmasta

1. Vaikuttiko opinnäytetyöhön kuuluva haastattelu ajatteluunne Kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntämisestä?

kyllä ____ ei ____

2. Onko koulussanne hyödynnetty Kouluterveyskyselyn tuloksia haastattelujen jälkeen?

kyllä ____ ei ____

3. Oletteko ajatellut, että tulevaisuudessa hyödynnätte Kouluterveyskyselyn koulukohtaisia tuloksia koulu yhteisössänne?

kyllä ____ ei ____

4. Haluatteko saada jatkossa tukea Kouluterveyslähteiläältä Kouluterveyskyselyn tulosten esittämiseen / hyödyntämiseen?

kyllä ____ ei ____

5. Vapaa palaute:

PALAUTTEENNE ON MEILLE TÄRKEÄ. KIITOS AJASTANNE!